

ארכיון מעין צבי

תעוד חברים ברשם קול

ציפ גולדמן

זכרונות חיים

בשנים : 21.4.2002 - 29.4.1925

מספרי קלטות : 208.1

הוקלט בשנת : 2002

ראיון ע"י : אווה אדוריאן

עריכה : אווה אדוריאן

ציפ גולדמן
יולי 2002

ציפ גולדמןרקע משפחתי

שמי ציפורה גולדמן. נולדתי ב 29.4.1925 בגרץ – אוסטריה בשם- הדי נש. אבי, איזידור נש, נולד בסלובקיה. היתה לנו חנות לצמר ומצבינו הכלכלי היה טוב מאוד. קיבלנו מאבא הרבה חום ואהבה, הוא היה אבא למופת. סבא, שהמשיך להתגורר בסלובקיה, היה נוהג לבקר אותנו. אמא פרידה הייג, נולדה בצ'כיה, בדופאו. אמא עבדה עם אבא בחנות מהבוקר עד הערב. גרה אצלנו סבתא, אמא של אימי, היא נהגה לשבת בחדרה והמשפחה היתה מטפלת בה. אחותי גרטי – היתה מבוגרת ממני ב 4 שנים. היחסים בינינו היו טובים, למרות ההבדל הגדול בגיל. היום שמה ברקוביץ, היא התאלמנה וחיה בראשון לציון בבית סיעודי. יש לה 2 ילדים. בתה נפטרה והבן חי בקרבתה.

ילדות

מאחר שהורי עבדו כל היום, הייתה אתנו במשך היום מטפלת. את ההורים ראינו רק בערבים, בימי שישי ובחגים. ילדותי היתה מאושרת, לא היה חסר לי דבר. בסופי שבוע היינו מבלים יחד עם ההורים. הלכנו לטייל, אפילו לחו"ל. היעדרותה של אמא היתה מאוד מורגשת. היא היתה חסרה לנו מאוד. אני למדתי בבי"ס יהודי. הרגשתי שם טוב, גם עם המורים וגם עם הילדים. למרות שבבית היתה מודעות יהודית, המשפחה לא היתה דתית. היינו נוסעים בשבתות ולא שמרנו על כשרות. החברה של ההורים שלי היתה רק יהודית. לא היו בחוג המכירים שלהם נוצרים – אוסטרים. להורים לא היה הרבה זמן לקשרים חברתיים – כל השבוע עבדו ובשבתות התמסרו לילדים.

אני הייתי בתנועת נוער "בית"ר". כך זה היה בגרץ! הילדים מבתים עשירים הצטרפו לבית"ר – הענייים יותר לשומר הצעיר. הסיבה שהגעתי לתנועה, שגם החברות שלי הצטרפו, הייתי אז בת 9. ההורים, למרות שלא היו ציונים, הסכימו שאחותי ואני נהיה בתנועה. היה להם חשוב, שנהיה בחברה יהודית.

כשהיטלר עלה לשלטון השתנו הדברים. בגרץ היתה אנטישמיות חזקה. בחנות של אבא תלו כרוזים נגד היהודים ולפני הכניסה עמד שומר שמנע מאנשים לקנות אצל היהודים. בעקבות זה כמובן, מצבנו הכלכלי השתנה. למזלנו היו להורים חסכוניות, כך שהיה ממה להתקיים.

גם בב"ס התיכון הרגשתי אנטישמיות. למשל כשיצאנו עם ביה"ס לסקי בהרים – הייתי אמורה לזכות בפרס. בין מאות התלמידים היינו רק 2 יהודים. התלמידים התחילו לצעוק: "ליהודים לא מגיע פרס! Heil Hitler". הם שרו את השיר האנטישמי: "Wenn Judenblut vom Messer spritzt" כמובן שלא היה מה לחשוב על קבלת הפרס – למרות שהיה מגיע לי. הרגשתי נורא. זה היה כבר בשנת 1938. התלמידים התנכלו לנו – אפילו במכות, אבל אני לא היססתי להחזיר להם – הייתי ילדה חזקה. בזמן הזה כבר לא הייתי בבית"ר – שוב הלכתי בעקבות החברות שלי. הילדים היהודיים התחברו אחד עם השני, גם בשבתות הלכו ובילו ביחד.

ליל הבדולח

ב 10.11.1938 היה "ליל הבדולח". באמצע הלילה נכנסו לדירה 3 אנשי S.S. הם התחילו להרביץ לאבא. אני, הרי הייתי ילדה קטנה, ניסיתי לעצור אותנו והחזקתי אותו ונשכתי אותו. הוא זרק אותי לפינה. הם לא לקחו מהדירה שום דבר והסתלקו. אבא היה פצוע קשה. בבית חולים של הנזירות טיפלו בו יפה – והוא נשאר שם כמה ימים עד שהחלים. ביקשנו זאת מהנזירות, כי פחדנו ללכת לבית חולים אחר. אז הבינונו שחייבים לצאת מאוסטריה. ההורים בדקו כמה אפשרויות: היתה אפשרות להתחלף עם משפחה מארגנטינה בבתים שלהם ושלנו. הם בדקו גם אפשרות לקבל "צרטיפיקט" של קפיטליסטים" לפלסטינה. הייתי אז ילדה בת 12, אבל הייתי מספיק אמיצה כדי לטפל בעליה לארץ בעצמי. האווירה בין הצעירים היתה – לצאת בכל מחיר. חברתי מירה יצאה לשוודיה למשפחה יהודית והיא גם מצאה עבורי משפחה שמוכנה היתה לקבל אותי. היציאה מאוסטריה היתה כרוכה בהרבה ניירת וריצות – אבל בהתחלת 1939 קיבלתי בסוף את האישור לעזוב לשוודיה. אחותי היתה בקבוצת הכשרה בשוודיה אצל איכר.

בשוודיה

כשהגעתי למשפחה המאמצת התברר, שזאת היתה משפחה שוודית – לא יהודית. הם ראו בי עוזרת בית וכך התייחסו אלי. הם לא אפשרו לי ללמוד. רק טיפלתי בילדים שלהם וניקיתי את הבית. כשהגיעו אורחים היו מציגים אותי תמיד כפליטה. אני זוכרת מקרה כשהמשפחה נסעה לעיירת קייט בשם Ramloser נערכה שם חגיגה. הם הלבישו לי איזה שמלה של בעלת הבית שלא התאימה לי והיה עלי לעמוד ביחד אתם בכניסה, כשהם מציגים אותי כל הזמן בתור פליטה, כשהפירוש הוא שהם דואגים לי על מנת לעשות מצווה. אחרי זמן מה לא יכולתי יותר לשאת את ההשפלה

הזאת – וברחתי משם ובכיתי, ובכיתי. לכן החלטתי לעזוב את המשפחה הזאת וללכת לצפון שוודיה להכשרה – שהיתה Mittlere Hachscharah. המשפחה של חברתי היהודים – הם שעזרו למצוא את הקשר לתנועה ולהכשרה. היה לי גם קשר עם אחותי, שהיתה אצל איכרים שהתנהגו אליה יפה, אם כי העבודה שם היתה קשה.

בהכשרה בשוודיה

ב הכשרת Dolana רובם היו יותר מבוגרים ממני. היו שם יותר מ-100 חניכים. אני הייתי האוסטרית היחידה והגרמנית שלי היתה בניב אחר, לכן הם צחקו ממני רבות ואני ממש סבלתי מהם. למשל כשמשוהו היה נשבר היינו חייבים להודיע על כך בפני כל החניכים מה שגרם תמיד לצחוק גדול. נשלחתי לעבודה אצל איכר – רחוק מהאזור. לכן הגעתי להכשרה רק פעם בשבועיים. הייתי אז בת 14 בלבד. עבדתי שם ברפת והאיכר התנהג אלי בסדר. הבעיה העיקרית שלי היתה, שהייתי הבת היחידה בין הרבה פועלים מקומיים. הם ניסו בלילות להיכנס לחדר ואני במצוקתי, הזויתי כל לילה את השולחן ואת המיטה לפני הדלת כדי שלא יוכלו להיכנס. לא היה אל מי לפנות לעזרה. בסוף חזרתי שוב למרכז – לקראת העליה לארץ.

הייתי ילדה מאוד אופטימית ושמחה – עד שנתקלתי במציאות, כאשר מצאתי את עצמי בסביבה שלא תמיד דואגת ולא פועלת לטובתי. גם היתה חסרה לי הבנה מצדם של המבוגרים שסובבו אותי. הייתי שם בודדה לגמרי, איש לא שוחח איתי – רק עבדתי. התגעגעתי מאוד לבית ולהורי – אפילו לאנשי המרכז, שלא היה לי אתם קשר שוטף. הם לא באו לבקר אותי ולא בדקו את התנאים בהם חייתי. למשל: למשפחת האיכר היה בית שימוש בחצר עם 3 מושבים. הם לא היו רגילים לשמור על פרטיות. זה הזדהים אותי. אבל הסידור לפועלים היה אחר – בחדרים שלהם היה ארון עם שני דליים, שם הם עשו את הצרכים שלהם. תפקידי היה פעם בשבוע לרוקן אותם ולנקות את החדרים שלהם. כל פעם כשעשיתי את זה – הקאתי. האיכר ריחם עלי וכשראה את הסבל שלי – הוא עשה את זה במקומי – אבל לא אישתו. כך היה נהוג שם. כל שבועיים היה לנו חופש. בהזדמנויות האלו ביקשתי לחזור להכשרה. בהכשרה הזאת נשארו רק מעט חברים, וכדי לתחזק אותה, היתר נשלחו לעבודות חוץ.

אצל משפחה מאמצת נוספת

נשלחתי ל Falun שם עבדתי אצל משפחה שוודית בתור עוזרת בית עבור שכר. אכלתי לבדי במטבח, וכשהם רצו משהו מהמטבח, הם צלצלו בפעמון ואני הייתי מגישה

להם את האוכל. כשהייתי ב Helsinki נפגשתי עם חברתי, היא היתה אצל משפחה יהודית אחרת. אנחנו שתינו לא הבנו שום דבר בענייני מין ולא בתופעות הגופניות של תקופת ההתבגרות בה נמצאנו אז. מאוד כעסתי על הורי, שלא הסבירו לי כלום בענין זה לפני שיצאתי מהבית. חברתי ואני היינו יושבות על חוף הים ומפנטזות על הנושא בלי להבין דבר. אז הייתי אצל המשפחה השוודית רק במשך היום ובערבים הייתי חוזרת להכשרה. בזמן שהייתי בהכשרה קיבלתי מכתב מהורי שהם מתכוונים לעזוב את אוסטריה. הם שקלו לנסוע לארגנטינה, לאחר שאפשרות לקבל צרטיפיקט ירדה מהפרק. הם התכוונו להיפגש איתי ב Triest כדי שאצטרף אליהם בדרכם לארגנטינה. כשסיפרתי זאת בהכשרה נאמר לי, שאם חשוב לי יותר לנסוע עם ההורים, הם לא יקחו אותי בחשבון בחלוקת הצרטיפיקטים כאשר תתאפשר עליה לארץ. במקרה ותוכנית ההורים שלי לא תצא לפועל הייתי אמורה להישאר לבדי בשוודיה. בתור "עונש" הייתי צריכה למסור את הסמל של המכבי הצעיר שהיה צמוד אלינו. בזמן המסדר החגיגי השבועי היה לי אסור להשתתף. עמדתי בנפרד – כי בעיניהם כבר לא השתייכתי אליהם. מדריך אחד בשם צ'יקו מרקל לא הסכים ליחס הזה כלפי והתנהג אלי אחרת. לאחר שתוכניתם של הורי לא יצאה לפועל הוא דאג שיכללו אותי ברשימה לעליה.

בזמן המלחמה קיבלתי עדיין מדי פעם מכתבים מההורים דרך הצלב האדום עד שהקשר נותק. אחותי היתה אצל איכר בשוודיה. הבעיה היתה שהיינו מרוחקות מאוד אחת מהשניה ולא יכולנו להיפגש. אחותי הצליחה לעלות לארץ לפני, היא למדה במשק הפועלות. היא דאגה לזה, שגם אני אתקבל במשק הפועלות כאשר אגיע ארצה.

העליה

אנחנו עלינו ארצה בזמן המלחמה בדרך ארוכה. היינו קבוצה של 40-50 צעירים, נסעו ברכבת בליווי של המדריכים דרך פינלנד, רוסיה, טורקיה, סוריה ולארץ. הנסיעה ארכה 17 יום. בלנינגרד שברוסיה עשינו הפסקה. שם התארחנו בבית מלון לשביעות רצונם של הילדים. בערב הם שמו את נעליהם לפני דלת חדריהם כדי שיצחצחו אותם. למזלי אני לא עשיתי כמוהם, כי בבוקר הם גילו שכל הנעלים נעלמו. המשכנו ברכבת בה גם ישנו וגם אכלנו. בסוריה רצה ערבי אחד לקנות אותי – כי הייתי ילדה בלונדינית. הוא פנה עם הצעתו זו למדריך שלנו. משום מה היא לא התקבלה. לא הספקנו לראות דבר מכל הארצות בהן עברנו, פרט למראה דרך חלונות הרכבת.

במשק הפועלות תלפיות בארץ

הגענו לחיפה. לא רציתי להצטרף לקבוצה שהלכה להכשרה לדגניה. הוריה של חברתי באו לנמל לקבל אותי, ואצלם נשארתי כמה ימים. אחותי סידרה לי מקום במשק הפועלות בתלפיות שניהלה רחל ינאית, שם למדתי חקלאות במשך שנתיים. בתלפיות קלטה אותי אלה רינג (דירקטור). היא מאוד דאגה לי. בתלפיות הרגשתי טוב מאוד, האווירה היתה טובה. למדתי לעבוד בלול ובגן הירק. חצי יום למדנו וחצי יום עבדנו. למדנו שם גם עברית, תנ"ך, ספרות ועוד. רחל ינאית דאגה מכל הלב לכל הבנות אומנם גם ביד קשה. את אהבת הארץ היא ידעה להעביר אלינו בדרך מוחשית. היא אפילו אמרה לנו "לטעום את האדמה כי זה הזהב שלנו". עשינו הרבה טיולים בארץ ואני זוכרת את התקופה הזו לטובה. במחזור שלי למדה גם פנינה שוהם. היו איתי גם רות טמיר ומרים גרין, (וכנ"ל פנינה שוהם ואלה דירקטור) אשר נשארו במעין מתוך מחזור של 8 בנות במקור.

גורל הורי

זמן מה קיבלנו עדיין מכתבים מההורים שלנו דרך הצלב האדום. אחרי הרבה זמן – רק בגמר המלחמה נודע לנו שההורים נלקחו ל K.Z. ומשם לא חזרו. ידוע לי שאמא היתה בבית חולים. הזהירו את אבא לא לבקר שם כי ישנה סכנה שהם יתפסו וישלחו למחנה. זה סיפר לנו מכיר של הורי.

ביקור בגרץ

אני הוזמנתי פעמיים לבקר בגרץ. נסעתי לשם ביחד עם בתי אילנה. ראינו אותי שם לטלוויזיה. הביקור היה קשה עבורי. הקליטו עלי סרט ששודר בטלוויזיה כי הייתי בין הצעירים ביותר שיצאו משם. ביקרתי בביתנו ובחנות שהיתה למשפחה. הרגשתי היתה מאוד מעורבת. אנשי עריית גרץ אירחו אותנו מאוד יפה. ראש העיריה הוא ממש ידיד ישראל. העיר חידשה את בית הכנסת, למרות העובדה שיהודים מועטים בלבד נמצאים בעיר. לחנוכת בית הכנסת הוזמנו שנית לגרץ. זאת היתה עבורי סגירת מעגל. חוץ מזה נפגשתי גם עם בחורה שיחד אתה הלכתי לבית הספר. היא מצאה אותי אחרי הרבה חיפושים – וזאת היתה פגישה מרגשת.

הצטרפות למעין

למעין הצטרפו כבר שני מחזורים קודמים של בנות תלפיות. בסיום הלימודים שלנו של שנתיים בתלפיות שלחו אלינו את עקיבא לוינסקי ואת פרנצק לשכנע אותנו להצטרף גם כן למעין. היינו 8 בחורות שרצו ללכת לקיבוץ. פרנצק הזמין אותנו

לבית קפה, עטרה, בירושלים. לאחר ולפרנצק לא היה מספיק כסף, הזמנו רק עוגה אחת ובקבוק שתיה אחד. הוא הגיע מספר פעמים לביקור אצלנו. פעם אחת הוא הגיע בחורף כשבגדיו היו לגמרי רטובים. לקחנו את המכנסיים שלו כדי ליבש אותם בבית האימון. בינתיים נכנס פרנצק לאחת המיטות בחדרנו כדי להתכסות. במצב הזה מצאה אותו המדריכה שלנו ואנו והצטרכנו להסביר לה הרבה הסברים בסיטואציה זו. בסיכום הוא התבקש לעזוב במהירות את בית הספר ולא נתנו לו יותר לבקר אצלנו. אנחנו, הבנות, קיבלנו נזיפה חמורה.

במעין

למעין צבי הגיעו 12 בנות מתלפיות. מכיון שלא הרגשנו כל כך בטוחות בסביבה החדשה היינו הולכות לכל מקום יחד בקבוצות. גם לאכול, גם להתרחץ ואפילו לשירותים. מצאנו במעין מחנה של אוהלים, וחדר אוכל קטן בצריף. בית השימוש היה בחוץ לפי השיטה הערבית. באחד הימים בחורה אחת נפלה פנימה. השתדלנו להוציא אותה, אבל הזדקקנו לעזרתו של קולה. אין צורך לומר עד כמה זה היה מביך. צריך לזכור שמים חמים במקלחת היו רק כמה שעות ביום. סידרו אותנו לעבודה כבר למחרת שרק הגענו....

מקומות העבודה

אני עבדתי בחקלאות- הובלתי את הפרידות שעבדו בחריש בגן הירק שלנו. אחר כך עבדתי ברפת עם שמעון אנגרס. הוא היה בחור מדהים, ועבדנו בשיתוף פעולה טוב. אחרי העבודה הוא היה מתיישב על ערמות הירק והיה מחלל בחליל. מאוחר יותר גם פתחו מחלבה – ועשינו בעצמנו חמאה וגבינה. בדרך כלל מכרנו את התוצרת, אבל לארוחת עשר היינו מתארגנות בצורה זו, שמרים גרין, שעבדה בלול, הביאה את הביצים ואני סיפקתי את החמאה ואת הגבינה הלבנה – ושמעון היה מוזמן כאורח. יום אחד הגיע משה זיגמונד כשעשינו בדיוק חמאה. הוא הציע לנו את עזרתו. אני החלטתי לסדר אותו והוצאתי את הכסף, הוא אמנם עבד קשה וסיבב – וסיבב בלי שתיווצר החמאה. לפני פסח בא הרב מזכרון לבדוק את הכשרות. כשלא היו לנו תשובות לשאלות הרבות שלו, שאלתי אותו: "כבוד הרב, איך אתה היית עושה כל זה? " אחרי שהוא תיאר לי את התהליך כולו אמרתי לו: "כך בדיוק גם אני עשיתי". אהבתי את העבודה ברפת, אבל מכיון שהיו זקוקים לרוב הבחורות בעבודה בבתי הילדים גם אני עברתי לעבוד אצל ילדים. זה היה בעצם כבוד גדול, כי הקפידו על טיב המטפלות. אז כבר היה קיים גן ילדים ובכלל הרבה ילדים. אני עבדתי בפעוטון, בין הילדים בהם אני טיפלתי היתה קוקית, רחל רבן, עדנה גרד ואחרים.

כשהגיע הזמן להתקבל לחברות, מרים גרין ואני ממש רעדנו, חששנו פן לא נתקבל. חיכינו ברפת עד שהגיעו לשם לבשר לנו שהכל בסדר. כך אנתנו התקבלנו לחברות במעין. הסתבר שכל הבחורות מהמחזור שלנו בתלפיות התקבלו בלי כל התנגדות.

חיי החברה

במעין היו הרבה רווקים, והם ממש חיזרו אחרינו במרץ רב. היינו מאוד מבוקשות. הבחורים וגם הבחורות מהמחזור הקודם, השתדלו לקלוט אותנו יפה. אני נשארתי עד היום ביחסים קרובים עם אלה דירקטור. גרתי באוהל עם מרים גרין. בחורף כשהיו לילות סוערים היינו חייבות להחזיק את המוט באוהל, כדי שהאוהל לא יקרוס. בסביבתנו הקרובה גרה אומה יעקב, שדאגה לנו לא פעם להביא לאוהל כוס תה חם. היא היתה דמות מאוד אימהית. היא תיקנה את הגרביים של כל הציבור. אז עדיין לא היה סימון לכביסה. כדי לזהות למי שייכת הגרב היא שמה את הגרביים על המיטה שלה תמיד באותו מקום בדיוק וכל אחד שבא לקחת אותו ידע אפוא לחפש את השייך לו.

החברה היתה מאוד מלוכדת. לא היה הרבה מה לאכול, אבל אהבנו לרקוד. כשגרשון גרזון היה מתחיל לנגן על הפסנתר קמנו אפילו באמצע הלילה כדי לרקוד. חיי החברה היו פשוט תוססים. כל חג חגגו בגדול. ההכנות לפורים נמשכו במשך שבועות אחדים. פרנצק ועקיבא כתבו מערכונים והחברים הכינו מופעים. התארגנה להקת רקדנים, היו חברות שתפרו תלבושות וכולם השתתפו באופן פעיל בחג. חג הביכורים חגגנו ביער האקליפטוסים במשק. גברת בגנסקי פרסה וחילקה לכולם מהחלה הענקית, אותה אפו במיוחד לחג, וכל הכלים החקלאיים עשו סיבוב במשק, כולל עגלות וסוסים ועם המשאית היחידה שהיתה לנו. האווירה בחגים היתה מאוד יפה, ואפשר לומר ששמחנו בחגנו.

השבת השחורה

"בשבת השחורה" האנגלים חיפשו נשק בקיבוצים. הם ערכו חיפוש גם במעין. נעצרו אז הרבה חברים והעבירו אותם ללטרון. באותו היום ביקרתי את אחותי בתל-אביב. בתחנת הרכבת נודע לי על החיפוש. למזלי הטוב, הרכבת בה נסעתי עצרה בזיכרון ושם שמרו גפירים. היה עוצר בסביבה ולמזלי גפיר אחד הסכים ללוות אותי למעין. עלינו בדרך צדדית, כדי שהאנגלים לא יגלו אותנו. מספר פעמים נשכבנו על הארץ כשהזרקאור עבר מעלינו. האנגלים תפשו אותנו ורק אחרי שכנוע רב הביאו אותי למעין.

הבחורים נשארו במעצר ולנו היה מותר לבקר כל פעם רק אדם אחד. כדי להיכנס היה נהוג לשלם שוחד לחיילים האנגלים. כשביקרתי את פרנצק היה לי מעט מאוד כסף. מכיון שלא היתה לי ברירה נתתי את הכסף לשומר האנגלי אבל הסברתי לו שהוא חייב לתת לי עודף, אחרת לא ישאר לי כסף לקנות כרטיס לדרך הביתה. למרבה הפלא הוא באמת עשה זאת.

הכרות עם פרנצק

במשך הזמן התיידדתי עם פרנצק ואחרי זמן מה התחתנו. בחתונה היו רק 7 אורחים מבחוץ, כי לשנינו לא היו הרבה קרובים. הרב מזיכרון בא למעין ואחר כך היתה מסיבה צנועה. קיבלנו מהמשק עוף כדי לעשות קומזיץ. את המתנה הכי יפה קיבלתי מפועל שעבד אצלנו – קיבלנו פתיליה. נוסף לכך גם קיבלנו 12 מפות רקומות – מתנות מהחברות – למרות זאת שאז עוד לא היה לנו שולחן, כי גרנו ב"פיטריה". לגור בפיטריה היתה אז זכות גדולה. לפרנצק היו תמיד כלבים והכלב הגדול גם הוא חי אתנו בפיטריה.

אני המשכתי לעבוד בחינוך – אהבתי לעבוד עם ילדים. כאשר נכנסתי להריון אף אחד עדיין לא ידע. כשנודע הדבר לרות צוקר, היא שלחה את בתה הביתה להביא לי מלפפון חמוץ, בצורה זו התפרסם שאני בהריון.

הרחבת המשפחה

ילדתי בחדרה את רפי. הלידה היתה רגילה. פרנצק בא לבקר אותי על הטרקטור. כשבאתי הביתה מסרתי את התינוק מיד לבית התינוקות. היה אסור לנו לבקר את הילדים בשעות בין ההנקות, והיה אסור לנו להחליף להם חיתולים (לפעמים הסתרנו חיתול מתחת למזרון). גם לא נתנו לנו תוספת דייסה כשרצינו להוסיף לילד עוד אוכל. המטפלת היתה אושי אוקמינסקי והיא קבעה את כל הנוהגים. המשטר היה חזק מאוד. היום אינני מבינה, כיצד הסכמנו לחוקים המחמירים כמובנים מאליהם ולא התקוממנו. חודשים היה אסור להוציא את התינוקות מבית התינוקות, כך שישבנו אתם אחרי הצהריים שם. להוציא את הילד מהישוב התאפשר רק בגיל שנתיים. היה לי מזל שהאווירה בין הבחורות בחדר היתה טובה והסתדרנו יפה ביחד. אומנם היו תמיד ויכוחים – אם לפתוח או לסגור את החלון. בית התינוקות כבר היה אז בתוך בנין בנוי. בלילות היו שומרות, והיו כאלו שהיו באות לקרוא לאמהות כשהילד בכה, אם לא עשו כך, נתנו לתינוק קצת מים במקום אוכל. התינוקות ישנו מתחת לכילות, כדי לשמור אותם בפני יתושים, כי בסביבה היתה

קדחת. בבית התינוקות היה מאוד מורגש אם המטפלת מחבבת את האם או לא – והיה מורגש הבדל גדול בגישה של המטפלת לאמהות השונות. אושי התחלפה עם אלה, שהיתה מטפלת מצוינת. אצלה היו ההורים יותר חופשיים והרגישו יותר טוב, המשטר היה יותר "ליברלי".

כשנולדה אילנה – מערכת החינוך היתה כבר יותר גמישה. כשנולדה נוגה, עבדה בבית התינוקות יהודית בן-יעקב, ואז היתה בבית התינוקות כבר אווירה ביתית. בין האמהות נוצר קשר טוב, ובזמן ההנקות ישבנו וצחקנו ביחד – החברה היתה נעימה. בפעוטון של נוגה היה עדיין משטר ממש. היא היתה בורחת הביתה, ולא הסכימה לישון בבית הילדים. רפי ואילנה הסתדרו טוב עם זה אבל עבורה זה היה קשה. בפעמים הראשונות כשהיא הגיעה הביתה, ניסינו להחזיר אותה לבית הילדים. יותר מאוחר ראינו שאין טעם בכך והסכמנו שתישן בבית. הדבר הזה לא היה אז מקובל בקיבוץ, אבל בכל זאת הבינו בועדת החינוך, שיש להתחשב במצבה של הילדה. עד היום היא מרגישה יותר טוב מחוץ למסגרת הקיבוצית – היא טיפוס של אינדוידואליסטית.

בשליחות בשוויצריה

פרנצק נשלח בעבר לשליחות בטוניסיה. אז רפי ואילנה היו עדיין קטנים ונשארתי אתם לבדי, אבל הסתדרנו עם זה. השתדלתי לכתוב לפרנצק מה קורה עם הילדים, וקשר המכתבים היה סדיר. זה נמשך שנתיים. הוא נשלח מטעם הסוכנות לארגן עליה, ובאותה ההזדמנות הוא גם עבד עבור ה"ש"ב". פרנצק עבד כמורה והצליח מאוד וידע ליצור קשר טוב עם בני נעורים ואנשים צעירים. בגמר השליחות נפגשנו במרסיי וטיילנו בצרפת במשך 6 שבועות. הילדים אז היו מסודרים במשפחות של החברים שלנו. אילנה אצל השכנים – משפחת פרידמן, ורפי אצל משפחת הראון. אנחנו נהנינו מאוד מהטיול הזה- ממש חרשנו את כל צרפת.

אחרי שחזרנו התחיל פרנצק לעבוד במשק חי. הוא הקים את הפינת חי והילדים עבדו שם. זה היה מאוד חשוב לילדים בעיקר לאלה שלא כל כך הסתדרו בחברה. פרנצק אהב מאוד את העבודה הזאת. פרנצק הצטער כשחיסלו את משק החי משיקולים של רווחיות. אחר כך הוא עבד בקיטור, הפעיל ותחזק את המתקן. הוא היה מאוד פעיל בועדת חברים וועדת תרבות, כמו כן הוא היה פעיל בהכנת החגים, כתב הרבה מערכות – בעיקר לפורים וגם הופיע בעצמו בהצגות.

בשנת 1957-8 פנו אל פרנצק מהסוכנות לצאת לשליחות בשוויצריה. זה היה מטעם עלית הנוער ותפקידו היה לארגן פעילויות של הנוער והכנתם לעליה. הוא הצליח מאוד בעבודתו. הגרעין השוויצרי עלה כמעט בשלמותו. הם עד היום בחניטה והקשר אתם נמשך. אנשי הגרעין השוויצרי ממלאים בקיבוץ תפקידים מרכזיים התנועה

התנגדה בזמנו להביא אותם למעין הם היו מיועדים לחזק את חניתה. הם באים עד היום לבקר אותנו ויש קשר טלפוני שוטף בינינו. הפעם יצאנו עם כל המשפחה. אילנה למדה בבית ספר שווצרי גרנו בציריך. בין היתר היא גם למדה לדבר גרמנית. רפי למד עם מורה ישראלית פרטית, כי פחדנו שהוא יפסיד יותר מדי חומר לימודי וכשנחזור הוא לא ישתלב בכיתה שלו. חשבנו שהלימודים עבורו היו יותר חשובים מדבר אחר, כי הוא היה כבר בכיתה ט'. במבט לאחור זאת היתה שגיאה. לא היתה לו חברה, הוא היה כל היום בבית וגם לא למד גרמנית. נוגה היתה מאושרת ולא הסכימה אפילו ללכת לגן ילדים יהודי. היא היתה מרוצה להיות אתי בבית – כך היה לה טוב. אני ניהלתי משק בית, חגגנו את כל החגים בבית וגם ציינו את ימי השישי באופן חגיגי. במחנות קיץ וחורף בישראל לכולם כ-60 – 70 איש, כמוכן לא לבדי, כי עבד אתי גם טבח שווצרי.

נשארנו שם במשך שנתיים. הבית שלנו היה בית פתוח לחניכים, לנו היו יחסים טובים גם עם הוריהם. הם היו מבקרים אצלנו אבל לא כל כך נהגו להזמין אותנו אליהם, הם היו מאוד פורמליים. למשל כשהוזמנו לבקר בשעה 15:16 לא העזנו לעלות לדירה לפני הזמן - אפילו כשהגענו למקום כמה רגעים לפני זה, כי כך היה מקובל. כל יום שישי באה אישה זקנה למכור פרחים. ואז אני הזמנתי אותה לכוס קפה. היא סיפרה לי שהיא כבר 30 שנה מוכרת פרחים - אבל לעולם איש לא הזמין אותה לביתם. לא היה סוף להתפעלותה. מהשגרירות ביקשו מאתנו לאפשר לפעילים אחדים לעבוד כמה שעות במקום שקט מדי פעם בפעם. אז פינינו להם את החדר של רפי, וכאשר הם גמרו את משימתם הם עזבו. אחרי כמה פעמים כאלה השוערת התעניינה איך זה שכל כך הרבה מבקרים באים אלינו. היא שמה לב לענין, כי זה היה לה מאוד משונה וחשוד. אחרי שנתיים חזרנו לארץ. לא הסכמנו להאריך בעוד שנה את שהותנו שם, היה טוב וגם הספיק לנו. התגעגענו הביתה. מאוד רציתי להביא לי הביתה כיסא נוח וגזייה קטנה. אבל פרנצק לא הסכים שנהיה הראשונים בקיבוץ עם מותרות כאלה. כשהגענו הביתה גיליתי שבינתיים ישנם רבים במעין שכבר היו להם פריטים כאלה. אחרי השליחות שמחנו להיות שוב בבית. הילדים נכנסו יפה וברצון למסגרת, בלי בעיות, ושוב היה להם קשר עם החברים שלהם מקודם. למרות זאת שהיה לי משק בית משלי בשווצריה לא היה לי כל כך קל עם זה. היתה לי ילדה קטנה בבית, ולא הייתי חופשיה לצאת, לטייל ולבלות. בארץ, אני פשוט מרגישה הכי טוב.

כשחזרנו נכנסתי לעבוד במועדון לחבר – זאת היתה עבודה שאהבתי מאוד. פרנצק טיפל בקיטור. השליחות היתה חוויה, אבל היה טוב לחזור שוב לצורת החיים

הקיבוצית. לא התגעגעתי לבישול ומשק בית. הדבר היחידי שהיה לי קשה זאת היתה החזרה ללינה המשותפת. התרגלתי שהילדים גרים בבית וזה היה חסר לי. אחרי העבודה במועדון התחלתי לעבוד במתפרה. היום אני עובדת כשעתיים ביום, וזה נותן לי הרגשה שאני עדיין תורמת. העובדות במתפרה הן חברות ותיקות וכל העבודה והשרות לחברים נעשית על ידי העבודה החלקית של חברות מבוגרות – אכן היא נעשית. האווירה בינינו טובה מאוד, אנו עורכות גם טיול שנתי ביחד, חוגגים את ימי ההולדת, שותים ביחד בשעה 10:00 – בקיצור זאת גם מסגרת חברתית בשבילנו.

בשנים האחרונות פרנצק חלה. בהתחלה הוא לא שם לב לכך והמשיך בעבודה. אז התחילו אצלו בעיות ברגליים והקשיים התרחבו והגיעו גם לאברים אחרים. הוא נעשה יותר ויותר מוגבל בתנועותיו. כאשר המצב החמיר הזדקקנו לעזרה ולטיפול יום-יומי. קיבלנו שעתיים עזרה מהביטוח הלאומי. זמן מה זה הסתדר, עד שהמחלה החריפה ופרנצק כבר לא היה יכול לתפקד באופן עצמאי. הוא נכנס לבית הסעודי – לבית תמר ושם הוא מטופל עד היום. עבורנו הבית הסיעודי ממש הצלה, החולה מטופל ומקבל תשומת לב מהעובדים – ואני שקטה, כי אני יודעת שהוא בידיים הכי טובות. אני יכולה לבקר אותו כמה פעמים ביום – זה דבר שלא היה מתאפשר לי באף מוסד אחר. אני רואה בבית הסיעודי ברכה גדולה ושרות מצויין. אני מאושרת שרפי, הבן שלי, נמצא בקיבוץ. יש לו 3 ילדים שמבקרים אותי לעתים קרובות. רפי מאוד דואג לי ומבקר יום יום, זה נותן לי כוח. רפי עוסק בתרבות – הוא רכז ועדת תרבות. חוץ מזה הוא גם עובד באבוקדו, וגם מלווה כיתת בר-מצווה – במילה אחת הוא מאוד פעיל וחיובי.

אילנה החליטה לעזוב וחיה היום בתל-אביב. לבתה בת ה-12 קוראים שלי. אחרי הלידה היתה אילנה עם הילדה כשנה בקיבוץ. היא היתה נוסעת כל יום לעבוד בסינמטק כמזכירה בכירה – עבודה מספקת ואחראית. בערבים היא היתה חוזרת תמיד לקיבוץ, לתינוקת שלה. לא היה פשוט לגדל את הילדה כאם חד-הורית – אבל היא מאושרת ומצליחה להתמודד עם המשימה. שלי לומדת בבית ספר של ילדים מחוננים ומתפתחת נהדר.

נוגה סבלה מאוד מהמסגרות המשותפות, לא אהבה לינה משותפת, והיתה בורחת בלילות הביתה, עד שהיא ישנה בקביעות בבית. היום היא עובדת בתל-אביב במחשבים. זמן מה היא עבדה גם כמדריכה בנוער העובד. אנחנו בקשר טלפוני יום-יומי – ואפשר להגיד, שיש לנו ילדים טובים.

לסיכום: אני חיה קרוב ל 60 שנה במעין צבי. חוץ מבעיית הלינה המשותפת, שהיה תמיד קשה עבורי – אני אוהבת את חיי הקיבוץ. יש לי כאן חברים וחברות טובים ואני מרוצה בגדול עם החיים שלי כאן. קשה לי, שאין באפשרותי לעזור כספית יותר לבנות ולנכדים – זה כואב לי.

אני קצת מפחדת מהשינויים שמתחוללים היום בקיבוץ וחרדה אם בעתיד ידאגו לחברים הותיקים. לא פשוטה התלות מהחלטות בעלי התפקידים, שלא תמיד מגלים רגישות והבנה לחבר, אפשר לומר – שטוב לי במעין.